

Schlemm - tanter evenimaint biografic e raquint

Prelecziun da Nicola Bardola illa Grotta da cultura

(anr/fh) In gövgia saira han ils organisatuors da la „Grotta da cultura“ gnü occasiun da verer quanta glied chi ha propi lö i'l local. Illa grotta plain stachida han Nicola Bardola e Clà Riatsch preschantà il cudesch „Schlemm“.

Nicola Bardola es nat dal 1959 a Turich ed es vaschin da Sent. La patria engiadinaisa giova üna gronda rolla in si'ouvra „Schlemm“. Nicola Bardola ha stübgia germanistica, talian e filosofia ed ha lavurà sco redactor, bibliotecar, lectur, schurnalist liber, traductur ed apunta sco autur. A l'università ha'l imprais a cugnoscher a Clà Riatsch e daspö là tils collia ün'amicizcha. Dürant la prelecziun illa „Grotta da cultura“ a Sent ha il professor da rumantsch surtut la funcziun da moderatur. „Schlemm“ tratta ün tema spinus, difficil, dolurus e trist, nempe la mort dals agens genituors“, disch Clà Riatsch in si'introducziun. I'l cudesch es quella mort üna extraordinaria. Ils genituors d'ün dals protagonists, da Luca, decidan svesa il di e la metoda da lur mort. Id es ün suicid assistà e planisà.

Realtà e ficziun

La biografia da Nicola Bardola es dvantada cuntschainta in differentas rezensiuns dal cudesch „Schlemm“. La dumonda scha scriver quist'ouvra haja gnü ün effet d'auto-terapia dvainta evidainta in connex culla mort our d'aigna voluntà dals genituors da l'autur. Nicola Bardola ha laschà passar divers ons fin ch'el ha elavurà quista materia in ün roman – tanter oter cul diari da seis bap. „La basa es bainschi biografica, ma l'istorgia es listess ficziun“, declera l'autur. Cha'l manuscrit haja percuors differentes stadis e cha'l cudesch saja dvantà vieplü üna lavur artistica, manaja Nicola Bardola. I'l center saja statta per el la dumonda: „Che fuorma dun eu al tema per chi'm grattaja da muossar ils andamaints psicologics?“ Uschea as poja dir cha 50 pertschient da l'ouvra sajan üna tschercha da sai stess e 50 pertschient sajan fuormaziun, dimena ün cudesch „tanter evenimaint biografic e raquint“.

L'istorgia a „Sins“

A regard il scriver a basa autobiografica daja plüssas opiniuns. Max Frisch maniaiva: „I's po quintar tuot, be na si'aigna vita“. Clà Riatsch es persvas cha l'incuntrari vaglia medemamaing: „I nu's po mai quintar alch sainza integrar a sai svesa“. Dal cudesch „Schlemm“ ha Nicola Bardola prelet impustüt las passaschas da l'Engiadina. Il bap dal protagonist Luca ha nom Paul Salumun e deriva da „Sins“. L'istorgia da la famiglia es colliada strettamaing cul lö. Il vegl pled per „Sent“ douvra l'autur per avair üna tscherta libertà narrativa. Sch'el douvra per „Vastur“ il nom „Stavur“ o sch'el descriva il viadi tras la val per rivar a „Sins“ esa però cler cha'l cumün po be esser Sent. Culs noms fictivs e reals nun es restà l'autur consequaint, sco cha'l raquint dal „Muot dals set mezdis“ o l'indicaziun da l'En demuossan. Nicola Bardola quinta da vacanzas d'inviern i'l cumün engiadinais. El descriva il prüm viadi in Engiadina cul auto e co cha la mamma ha mania pro ün placat cun scrit sü „privel da crappa“ cha quel nu fetscha ningün sen. „Schi'ns crouda ün crap sül tet da l'auto, lura crouda'l oramai“, spiega Franca tuot pragmatic.

Che vuol dir „Schlemm“?

Il titel „Schlemm“ irritescha. Nicola Bardola disch: „Quai nun inclegia ningün, ün cudesch cun ün tal titel nu cumpra ningün, ma id es l'unic titel güst“. „Schlemm“ es ün term dal gö da Bridge cha'l bap da Luca ed eir il bap da l'autur han giovà a vita düranta cun gronda paschiun. Clà Riatsch tira parallelas dal gö a la vita dals protagonists e dumonda: „Es il gö üna fuorma diminutiva focusada da quai chi vain quintà?“ I'l gö vaja per precisun

matematica. Illa vita fa Paul Salumun ün plan precis da la mort dad el e da sia duonna. „La planisaziun da las sequenzas dal gö as laschan dimena transportar sülla vita“, concluda il professor da rumantsch. Nicola Bardola lavura suvent cun metafras e cun simbolica. Ün exaimpel es üna scena sül pass da Malögia ingio chi ha nom: „Ils ultims kilometers sun ils plü stips“. La cuntrada refletta ils evenimaints. Mincha lectur po interpretar talas frosas svessa e listess es la direcziun dal cudesch datta avant. Üna da las frosas prediletas da Clà Riatsch es: „Tanter las lingias nu sta nüglia“. Eir Nicola Bardola es da quel avis e manaja ch’ in quist’ouvra nu saja nüglia invisibel, anzi cha tuot saja directamaing visibel pel lectur. L’unic ch’el possa provochar cun scriver saja da svagliar algordanzas invlidadas.

Ün pledoyer pel suicid sco dret uman

„Cun scriver nun haja ün plan, dimpersè eu lavur sainza ün schema e perquai nun es „Schlemm“ ün’autostrada epica, ma plütöst ün text massitsch“, disch Nicola Bardola. Na be cha’l stil es tuot agen, eir la tematica es particulara e svaglia subit dumondas eticas. „Es planisar l’aigna mort ün act da chaprizi?“, dumonda Clà Riatsch. Nicola Bardola es da l’avis cha quai stopcha minchün decider svessa. Oramai cha la dürada da vita dvainta adüna plü lunga as müda eir la tenuta invers la mort e la dumonda cur ch’inchün pudess dvantar stuf da sia vita dvainta brisanta. Il cudesch „Schlemm“ es bainschi ün pledoyer cha’l suicid saja ün dret uman, ma i dà eir üna pruna argumaints cunter üna tala decisiun in quist’ouvra. „Mincha mort es üna tragedia, ma ella po eir esser deliberanta“, es Nicola Bardola da l’avis. Tenor el es la vita ün cumgià permanent ingio chi passan adüna darcheu sequenzas. La dumonda resta be: Co pigliaina cumgià? „Schlemm“ muossa üna pussibilità da bleras – cun tuot ils dubis e las temmas chi toccan pro.

Legenda: Clà Riatsch e Nicola Bardola han preschantà il cudesch „Schlemm“. Foto: F. Hofmann